

SZOLNOK VÁROS RÖVID TÖRTÉNETE

A Kárpát- medence geometriai középpontjának közelségében, a Tisza és a Zagyva folyó találkozásánál elhelyezkedő térség kiváló földrajzi adottságainak köszönhetően az újkőkortól fogva folyamatosan lakott terület.

Honfoglaló őseink letelepedését ezen a vidéken számos régészeti lelet bizonyítja. Leghíresebb közülük a Strázsahalmmon talált aranyozott indadíszes ezüst tarsolylemez, amelynek motívumait a Tiszavirág-hídnál álló országzászló talapzatán is megörökítették.

I. Géza királyunk 1075-ben a garamszentbenedeki apátság alapításáról kiadott oklevelében a bencés intézménynek adományozott királyi birtokrészek felsorolásánál említi településünk nevét, Zounuk alakban, „civitas” vagyis város megjelöléssel. A fellelhető írott forrásokban ez az első megjelenése lakóhelyünknek.

A városnév minden bizonynyal személynév eredetű. Szent Gellért püspök legendája emlékezik meg Szolnok személyéről, aki valószínűleg a Szent István által alapított királyi vármegye első ispánja volt. 1046-ban az „ősi vallás” visszaállításáért indított Vata-féle lázadás idején a szentéletű püspökkel egyazon napon szenvedett mártírhalált a kereszténység védelmében. A Tisza-parton felállított szobra ennek az eseménynek az emlékét őrtzi.

Városunk az Árpád-kortól fogva fontos folyami átkelőhely a sószállítás és kereskedelem egyik legjelentősebb központja volt, így folyamatosan királyi felügyelet alatt állt. Az erdélyi sóbányáktól egészen Szolnokig húzódó sajátos szerkezetű „hármasmegye” (Belső-, Közép- és Külső-Szolnok) feladata a só vízi és szárazföldi szállításának megszervezése, zökkenőmentes lebonyolítása volt, amit a megye legnyugatibb szélén, a Tisza jobb partján felkvő városunkból irányítottak. Ennek jelentőségét és a szolnoki ispánok meghatározó szerepét bizonyítja, hogy többek közöttük az erdélyi vajda, a nádor, az országbíró tisztségét is betöltötték.

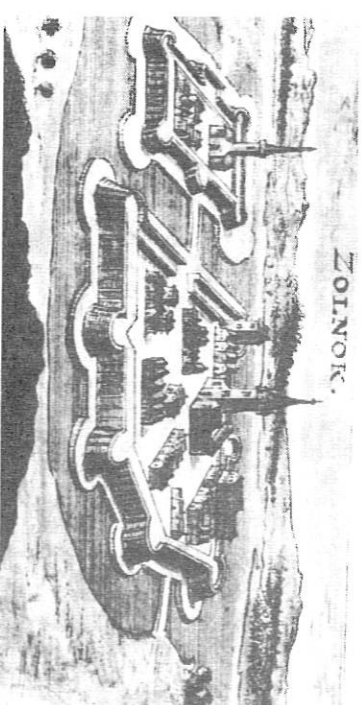
A török előretörésének következményeként a 16. században Szolnok stratégiai jelentősége, katonai szerepe növekedett meg. A Tisza és a Zagyva összefolyásánál új földvárakat építettek 1550-51-ben, amit a kor-

társak a belső végvárrendszer legerősebb láncszemének tartották. A török 1552-es nagy támadásakor Nyáry Lőrinc várkapitány és katonái a sokszoros túlerővel szemben hősiessé küzdelemmel tíz napon át feltartóztatták az oszmánokat. A támadók következő célpontja Eger volt. A szolnoki harcok a vár esete ellenére is hozzájárultak Eger megmentüléséhez, mivel a török hadsereg kötelező őrszi visszavonulása miatt már nem rendelkezett elég idővel az (akkora már súlyos károkat szenvedett) egri építmény ostromának sikeres befejezéséhez.

A hódoltság időszakában - gazdasági és katonai jelentőségének megfelelően - Szolnok közvetlenül szultáni fennhatóság alá került, hássz birtok lett. A török közigazgatási rendszeren belül is fontos szerepet kapott, a budai vilajethoz tartozó szandzsákszékhely volt, ahol fokozatosan kialakították a szükséges világi és egyházi intézményeket (rövidesen két dzsámiban hirdették Allah dicsőségét).

1562-ben Mahmud bég építtette meg a Tiszán átívelő első fahidat, ami az országnak is első állandó hídja volt. Közlekedési, stratégiai és gazdasági szempontból nagy jelentőségű volt ez az építmény. A nyugati piacokra terelt szürkemarhából évente 40 000-et is keresztül hajítottak a folyami átkelőn. A hídon szedett vám tetemes bevételeket jelentett a török kincstárnak.

A török uralom 133 év után, 1685-ben ért véget Szolnokon. A felszabadítókkal érkeztek városunkba az első ferences szerzetesek, akik ettől kezdve jelentős szerepet játszottak a város vallási és kulturális életében. Ma is álló templomukat és rendházukat 1723 és 1754 között építették. 1831-ben ők alapították a város első gimnáziumát.

A 18. századtól a sókereskedelem révén kamarai fennhatóság alá került a város, a kincstar sójövédelmének jelentős részét a szolnoki sóhivatal szolgáltatta. Mai napig emlékeztet erre a korszakra a Sóház utca elnevezése. A Tiszán tutajokon leúsztatott sótömbök szállításcsoportjainak közlekedése megvetette a szolnoki fafeldolgozó ipar alapjait. 1776-tól a Kempenen Farkas terveti alapján készített modern sófelvonó segítette a szállítmányok eljuttatását a folyótól a sóraktárakig.

1757-ben egy sóhivatali tisztviselő családjában született városunkban a magyar felvilágosodás korának kiemelkedő alakja: Verseyhy Ferenc. Pálós szerzetes volt, a magyar jakobinus mozgalom tagja, sokoldalú író, a nyelvújítás "jöttisa" irányzatának harcosa, a magyar műdal irodalom elindítója, zenei tanulmányok szerzője. Emlékét kulturális és oktatási intézmény, irodalmi kör, park őrzi.

A 19. század nagy jelentőségű, a város további sorsát is meghatározó eseménye a Pest-szolnoki vasútvonal építése. Az ország második vasútvonalát, 1847. szeptember 1-én adták át. Az Indóház úton ma is ott áll az első pályaudvar épülete.

A szabadságharc idején 1849 első napjaiban már vaspályán menekült Szolnokig Kossuth és az országgyűlés az osztrákok által fenyegetett fővárosból Debrecen felé. Ekkor rövid időre a Szent Koronának is menedéket nyújtott városunk. Két nagyjelentőségű győztes csatánk – 1849. január 22-én Perczel Mór és március 5-én Damjanich János vezetésével – a dicsőséges tavaszi hadjárat előhírnöke volt.

A dualizmus korának gazdasági konjunktúrája, a lendületesen meginduló iparosítás megerősítette Szolnok pozíciót. Ennek bizonyítéka, hogy az 1876-ban megszervezett új Jász-Nagykun-Szolnok megyének székhelye lett a rivális Jászberényel szemben.

A város népessége a 19. század derekáig szinte kizárólag római katolikus vallású volt. A vasút megnyitása után azonban fokozatosan betelepülőkkel gyarapodott a lakosság. Ezt követően jelentősen növekedett a reformátusok lélekszáma, 1887-től már önálló lelkésszel rendelkeztek. A város kamarai felügyelete miatt 1840-ig zsidó vallásúak nem költözhettek a településre. A korlátozás feloldása után viszont, a jó gazdasági lehetőségeknek köszönhetően arányszámuk gyorsan növekedett.

Az anyagi gyarapodás egyik látványos jele a 19. század végén a református és a zsidó közösség impozáns templomepítései a Tisza parton, ami a ferences Nagytemplommal együtt hosszú időre a város jelképévé is vált. Szolnokot „a három templom városának” nevezték, ami szép szimbóluma volt az itt jellemző felekezeti békének is.

Evangélikusok a 20. században jelentek meg városunkban. A közösség megerősödése a Trianon után elszakított területekről menekülők befogadásával hozható összefüggésbe. A wittenbergi vártemplom min-tájára tervezett templomukat 1932-ben építették meg.

Az első világháború után két női szerzetesrend is működött Szolnokon. Betegápolást és szegénygondozást végeztek. 1950-ben a ferencesekkel együtt a feloszlató rendelet következtében szüntették meg tevékenységüket.

A város legfőképpen egyházközségét már a rendszerváltás idején hozták létre a görög katolikusok. 1989-től tevékenykedik szerződés nélküli városban, aki a szórványban élő híveket fogja össze az egész megye területén. 2002-ben a Széchenyi lakótelep közelében szentelték fel bizánci hagyományokat idéző templomukat.

Stratégiai jelentősége miatt a 20. század nagy háborúiban sokat szenvedett városunk. A Tanácsköztársaság vörös terrorját, a román hadsereg 77 napos ostroma, majd megsemmisítése követte. A második világháborúban az angol és amerikai bombázásokat az orosz légierő támadásai, majd a németek visszavonulása után szovjet megszállás és német bombázások váltották fel.

A második világhétség után szovjet nyomásra bekövetkező kényszerű ideológiai és politikai fordulat, a szocialista iparosítás egyik erős bástyájává tette városunkat. Az ipari fejlesztéssel párhuzamosan, lakosság-száma hirtelen megnövekedett. A hivatalos propaganda a Kádár-rendszer 1956. november 4-i hatalomra jutását Szolnokhoz kötötte, ami a későbbiekben a településhez kapcsolta a „kis Moszkva” jelzőt. Ez a tény a város szellemi és ideológiai életére még a rendszerváltást követően is sokáig rányomta bélyegét.